విద్యార్థులకోసం

తెలుగు సామెతలు

దుర్గెంపూడి చంద్రశేఖర రెడ్డి
లక్ష్మణ్‌రావు పతంగే

ఎమెస్కో

అ

అంకెలేని కోతి లంకంతా చెఱచిందట.

అదుపులేని వ్యక్తి అంతా చెడగొడతాడు.

అంగట్లో అన్నీ ఉన్నవి, అల్లుని నోట్లో శని ఉన్నది.

అన్నీ అందుబాటులోనే ఉన్నా అనుభవానికి రాకపోవడం.

అంగట్లో అరువు; తలమీద బరువు!

అప్పు ఎప్పుడూ భారమే.

అంగిట విషం, మున్నాలిక తియ్యదనం.

మనస్సులో విషం పెట్టుకొని తీయగామాట్లాడడం.

అంచు డాబేకాని, పంచె డాబుకాదు.

మెరమెచ్చులే కాని ఏమీలేదని భావం.

అంటనప్పుడు ఆముదం రాచుకొన్నా అంటదు.

కాలం కలసిరానప్పుడు ఏ పని చేసినా కలిసిరాదు.

అంటే ఆరడి అవుతుంది, అనకుంటే అలుసవుతుంది.

ఏమి చేయాలో పాలుపోని స్థితి, ముందు నుయ్యి, వెనుక గొయ్యి.

అంత ఉరిమీ ఇంతేనా కురిసేది?

మాటలు గొప్పేకాని చేతలు తక్కువని.

అంతకు తగిన గంత, గంతకు తగిన బొంత.

ఒకరికొకరు సరిపోయారని (తిరస్కారార్థంలో).

అంతపెద్ద పుస్తకం చంకలో ఉన్నదే పంచాంగం చెప్పలేవా అన్నట్లు.

ఎదుటి వాణ్ణి చూసి అన్నీ అతనికి తెలుసునని భ్రమించడం.

ఆ

ఆ ఊరికి ఈ ఊరు ఎంత దూరమో, ఈ ఊరి కా ఊరు అంతేదూరం.

రెండూ సమానమే అని చెప్పడం.

ఆ ఊరిదొర ఈ ఊరికి తలారి.

వ్యక్తుల మర్యాద తమ ఊరికే పరిమితమని చెప్పడం. మరో ఊరికి పోయినప్పుడు మనమెంతటి వారమైనా వారు లక్ష్యపెట్టరు.

ఆకలి రుచి ఎరుగదు, నిద్ర సుఖమెరుగదు.

ఆకలి లేనప్పుడు ఎంతరుచికరమైన పదార్థమైనా నచ్చదు. నిద్రరానప్పుడు ఎంతటి పట్టు పరుపులతోనూ ఉపయోగముండదు. ఆకలైతే ఏదైనా రుచిగానే ఉంటుంది. నిద్రవస్తే ఎక్కడైనా నిద్రపడుతుంది.

ఆకాశానికి నిచ్చెన వేసినట్లు.

పగటి కలలు కనడం, అసాధ్యమైన వాటి కోసం ప్రయత్నం చేయడం.

ఆడలేనమ్మ మద్దెల ఓడన్నట్లు.

తనకు రాదని చెప్పలేక కుంటిసాకులు వెతకడం.

ఆ తానులోదే ఈ పేలిక.

అన్నీ ఒకేరకమైనవని చెప్పడం

ఆదిలోనే హంసపాది. (దు)

ప్రారంభించాల్సిన పనికి ప్రారంభానికి ముందే ఆటంకం కలగడం.

ఆపదలో అడ్డుపడేవాడే చుట్టము.

ఆత్మీయులు ఎంతమంది ఉన్నా మనకు ఆపదలో ఆదుకొన్నవాడే ఆప్తుడు.

ఆయాసం ఒకరిది అనుభవం ఇంకొకరిది.

కష్టం ఒకరిదైతే లాభం మరొకడికి లభించడం.

ఆరిపోయెడి దివ్వె కధిక దీప్తి.

ఆరిపోయే ముందు దీపం బాగా వెలుగుతుంది. తాత్కాలిక మని అర్థం.

ఇ

ఇంగువ కట్టిన గుడ్డ, బెల్లం వండిన పొయ్యి.

కొన్ని వస్తువులు అవి లేకపోయినా వాటి తాలూకు స్మృతులు మిగులుతాయి. బిడ్డచచ్చినా పురిటికంపుపోనట్లు.

ఇంట గెల్చి, రచ్చ గెలువు.

ఇంట్లోనే గెలవలేని వాడు, ప్రపంచంలో ఏంగెలుస్తాడు. అందుకని ఏదైనా ఇంట్లోనే ప్రారంభం కావాలి.

ఇంటి ఎద్దుకు బాడుగ ఏమిటి?

మనదైన వస్తువుకు మనమే పరాయివాళ్లం కాకూడదు.

ఇంటికన్నా గుడి పదిలం.

ఇంట్లో సౌఖ్యాలు కొరవడితేనే మనిషి దైవచింతనలో పడుతాడు.

ఇంటికళ ఇల్లాలె చెబుతుంది.

భాండ శుద్ధియే తెలుపుభామిపొలుపు అన్నారు. ఇంటిని ఉంచుకునే తీరులోనే ఇల్లాలి మనస్తత్వం తెలిసిపోతుంది.

ఇంటిగుట్టు పెరుమాళ్ల కెరుక.

ఇంటి రహస్యం దేవుడికి తప్ప ఎవరికీ తెలియదని

ఇంటిగుట్టు పొరుగిండ్లలో చెప్పే ఆడ(డు) బిడ్డతో పాటు దొంగిలించే కోడలు దొరికినట్లు.

ఒకదానికొకటి తోడుకావడం. గోరుచుట్టుపై రోకటి పోటు.

ఇంటిగుట్టు లంకకు చేటు.

ఇంటి రహస్యం బయట తెలిస్తే అది మనకే నష్టదాయకమవుతుంది. విభీషణుడి వల్ల రావణుడి లంకకు చేటు మూడినట్లు.

ఇంటిదీపమని ముద్దుపెట్టుకుంటే, మీసాలన్నీ తెగ కాలినవట!

దేనినైనా అతిగా గారాబం చేయరాదు. మనం తేలికగా తీసుకుంటే చివరికది మన పరువుపోయేట్లు చేస్తుంది.

ఇల్లలుకగానే పండు గౌతుందా?

ఏ పనైనా కేవలం ప్రారంభిస్తే మాత్రమే పూర్తిగాదు. దాని కోసం ఎంతో కష్టపడాల్సి ఉంటుంది.

ఇల్లు కట్టిచూడు, పెళ్లి చేసిచూడు.

కేవలం మాటలతో సరిపోదు. కొన్ని పనులు స్వయంగా చేస్తేగాని వానిలోని సాధకబాధకాలు తెలియవు. ఇల్లు కట్టడం, పెళ్ళి చేయడం రెండూ కష్టసాధ్యమైన పనులే.

ఇల్లు పీకి, పందిరి (లి) వేసినట్లు.

ఉన్నదాన్ని పాడుచేయడం. ఇల్లంత చిందరవందర చేయడం. గొడవ చేయడం.

ఇసుక తక్కెడ, పేడ తక్కెడ (గాంధ్రు).

ఒకరినిమించి ఒకరు మోసగాళ్లు.

ఈ

ఈతచెట్టుకింద (తాటిచెట్టు) పాలుతాగినా కల్లే అంటారు!

నిందనీయస్థలాల్లో మంచిపనిచేసినా నిందేవస్తుంది.

ఈనగాచి నక్కలపాలు చేసినట్లు.

ఎంతో శ్రమించి తీరా ఫలితం ప్రాప్తించే సమయాన నిర్లక్ష్యం చేసి సిద్ధించే పనిని పాడుచేసుకోవడం.

ఈవలిగట్టున ఉండే ఆవుకు ఆవలిగట్టు పచ్చన.

కళ్ళముందు కనిపించేదాన్ని వదలు కొని దూరంలో ఉన్నదాన్ని ఆశించడం. దూరపు కొండలు నునుపు.

ఉ

ఉంగరాల చేతితో మొట్టేవాడు చెబితేనే వింటాడు.

కొంత మంది మంచి మాటలతో వినరు. గద్దించి చెప్పే వాళ్ళుంటేనే వింటారు.

ఉపాయం లేనివాణ్ణి ఊళ్లోనుంచి వెళ్లగొట్టుమన్నారు.

మనిషి సంఘజీవి, సంఘంలో ఉన్నప్పుడు ఎలా మసలు కోవాలో తెలిసి ఉండాలి. లేకపోతే పదిమంది ముందర ఆభాసుపాలవుతారు.

ఉప్పులేని పప్పు, ఊరగాయలేని సద్ది.

ఉప్పులేని పప్పు, ఊరగాయలేని సద్ది ఎలా రుచిగా ఉండవో అలాగే ప్రధానమైన దినుసు, గుణం లేనిదేదీ బాగుండదని అర్థం.

ఉయ్యాలలో బిడ్డనుపెట్టి, ఊరంతా వెదకినట్లు.

చేతిలో వస్తువు పెట్టుకొని అక్కడా ఇక్కడా వెతికినట్లు

ఉల్లిచేసిన మేలు తల్లి అయినా చేయదు.

ఉల్లి వల్ల ఎన్నెన్నో ఉపయోగాలున్నాయని చెప్పడం.

ఊ

ఊరంతా ఒకత్రోవ, ఉలిపికట్టెది ఇంకొక త్రోవ.

కొంతమంది ఊరిజనమంతా ఒక పక్షమై మాట్లాడుతుంటే తాము మాత్రం తానుపట్టిన కుందేలుకి మూడే కాళ్లున్నట్లు వాదిస్తుంటారు.

ఊరకున్నవాడిని ఊరేమి చేయలేదు.

మాటలతోనే మిత్రత్వం, శత్రుత్వం ఏర్పడతాయి. అందుకే ఊరకున్నవాడు ఏ పక్షమూ వహించడు గాబట్టి వాణ్ణెవరూ ఏమీ అనరు.

ఊరిదగ్గరి చేనుకు అందరూ దొంగలే.

ఉన్న ఊరిలో ఉద్యోగం, ఊరినానుకొని వ్యవసాయం చేయరాదంటారు పెద్దలు. ఊరికి దగ్గర కాబట్టి ఎవరైనా ఎప్పుడైనా కోసుకోవడానికి అనుకూలం.

ఊసరక్షేత్రంలో పైరు, నీరులేని చెరువుక్రింద సేద్యము.

పరిస్థితులను బట్టి పనులు చేయాలి కాని పూర్వాపరాలు ఆలోచించకుండా చేయరాదు.

ఊహలు ఊళ్లేలుతుంటే, కర్మం కట్టెలు మోస్తున్నది.

తానున్న స్థితిని మరచి గాలి మేడలు కట్టడం. కర్మను కాదని ఎవడూ ఏమీ చేయలేదు.

ఎ

ఎండగాచినచోట వెన్నెల గూడ కాసేది.

ఏదీ శాశ్వతం గాదు. కష్టసుఖాలు కావడికుండలు. ఒకదాని తరువాత ఒకటి వస్తాయి. కష్టం వచ్చిందని బాధపడకూడదు, దాని తర్వాత సుఖమూ వస్తుంది.

ఎంతచెట్టు కంత గాలి.

మనిషి స్థాయిని బట్టే ఏదైనా ఉంటుంది.

ఎంత పండినా కూటికే, ఎంత ఉండినా కాటికే.

కొన్ని వస్తువులు జరగబోయే పరిణామం నుండి తప్పించుకోలేవు. పంటలు పండించడమే కూటి కొరకు గాని దాచిపెట్టడానికి కాదు. అలాగే ఎంత కాలం బతికినా కాటికి పోక తప్పదనేది నిజం.

ఎంత సంపదో అంత ఆపద.

ధనవంతుడు సుఖపడతాడనుకోవడం భ్రమ. సంపద ఎంత ఎక్కువయితే కష్టాలు కూడా అంతే ఎక్కువవుతాయి.

ఎద్దుకొద్దీ సేద్యం, సద్దికొద్దీ పయనం.

ఓ పనికీ పూనుకునేముందర పూర్వాపరాలు ఆలోచించాలి. బలిష్ఠమైన ఎడ్లుంటేనే వ్యవసాయానికి పనికి వస్తాయి.

అలాగే మనం చేసే ప్రయాణం. సద్దిమూట ప్రయాణానికి సరిపోనుంటే ఏ కష్టముండదు. దారి మధ్యలో అయిపోతే అవస్థలు తప్పవు.

ఎద్దుపుండు కాకికి ముద్దు?

ఒకరి బాధ మరొకరికి ఆనందాన్ని కలిగిస్తుంది.

ఎముకలేని నాలుక, ఏమయినా పలుకుతుంది/నరాలు లేని నాలుక నానా విధాల పలుకుతుంది.

కాలు జారితే తీసుకోవచ్చుగాని నోరు జారితే తీసుకోలేమన్నారు పెద్దలు. అందుకే నాలుకమీద నియంత్రణ అవసరం.